

КОНФЕРЕНЦІЯ “ПІД НЕБОМ ПІВДЕННОЇ АЗІЇ” (ПНЮА-6 “ВЕЩЬ И ПОЛЬЗА” (Москва, 12–13 жовтня 2016 р.))

Проект Центру індійських досліджень Інституту сходознавства РАН “Под небом Южной Азии” (ПНЮА) від самого початку був нестандартним, порушував багатогранні проблеми сучасної, середньовічної та давньої Південної Азії (куди за традицією включають, окрім власне Індії, ще країни, що її оточують) і згуртував навколо себе різноманітних дослідників. Кожна конференція проекту мала свою особливу тему, на стику дисциплін, що найнесподіванішим чином об’єднувала доповідачів із різними науковими зацікавленнями в єдину “інтелектуальну мозаїку”. Так планувалася і так відбулася і 6-та поспіль конференція «Під небом Південної Азії: “Річ і користь”».

Конференція присвячувалася речі та її функціонуванню в різних проявах, а також її “матеріальності” та “речовізму” (рос. “вещизм”). Контексти, в яких опинялася та “жила” річ у країнах Південної Азії, трактувалися тут якнайширше: від релігійного контексту до звичайного побутового “життя” речей у сучасній Індії. Разом з тим, доки річ взаємодіє з людьми, вона може й “жити” своїм життям і навіть мати свою не тільки історію, але й “біографію”. До того ж річ може багато “розповісти”, адже є чудовим артефактом для дослідника, водночас продовжує змінювати свою розповідь, адже взаємодіє з людьми, породжуючи ті чи інші уявлення, дискурс, образи і в сучасному світі, і в уяві та думках вже сучасних індійців, ланкійців, непальців, пакистанців, бутанців та інших народів Південної Азії. За направленістю ідей, що розкривали характер та особливості побутування речі в суспільстві, її образним значенням, що надавалося чи, навпаки, не надавалося речі, та як і чому сприймалася (можливо, й неусвідомлено) річ, матеріальний об’єкт у Південній Азії, конференція умовно була розділена на такі смислово-тематичні сектори: атрибути влади, символи віри, маркування побуту, одиниці зберігання.

Так, наприклад, доповідь І. Глушкової (Інститут сходознавства РАН) («“Ідеальна кар’єра” сувенірного альбому з князівського Дхара») була присвячена історії, яку здатний розповісти ювілейний фотоальбом часів колоніальної Індії з одного із численних князівств субконтиненту. “Забута” (не випадково, що можна пов’язати з асоціацією альбому з колоніальним минулим, а також із тим, що він проливає світло й на деякі факти з життя родини князя, які династія бажала б приховати) річ знову розповідає і про князя-замовника альбому, і про інших героїв, чії фото уміщено в ньому, і навіть допомагає зрозуміти краще саму історію князівства 1910–1940-х рр. Альбом князя Дхара продовжує кар’єру від “народження”, коли почалася його “соціальна біографія” (1912 р.), і до сьогодення.

“Артефакти умовної реальності: музей Дінкара Келкара та ілюстрації Мадхурі Пурандаре” – друга доповідь І. Глушкової. Тут авторка звернула увагу на певну еволюцію в житті речей, в основному побутових, ужиткових. “Умовною реальністю” старовинних речей у музеї, створеному доктором Дінкаром Келкаром (1896–1990) у Махараштрі, стає їхнє виключення із життя: перетворившись на експонати, вони в якомусь сенсі перейшли в іншу реальність свого “буття”. Майже зникли з побуту

традиційні інструменти господарства, що також тут представлені. Перегукується з цим процесом еволюції речей і приходом їм (старим, архаїчним) на заміну нових, західних “глобалізуючих” речей й інший епізод вже із сучасного життя Махараштри, що не могло не відобразитися в малюнках сучасної індійської письменниці та художниці Мадхурі Пурандаре.

Дослідниця джайнізму Н. Железнова (Інститут сходознавства РАН) не тільки розповіла про “матеріальну” сторону і практик (пудж) у дігамбрській традиції джайнізму, й уявлень про “тілесність” та “безтілесність” у джайнів, а й звернула увагу на унікальну за своєю образністю і символізмом річ – сіддхіпратіма янтра, що репрезентує душі джайнських сіддхів, які досягнули звільнення, у вигляді порожнього силуету людини. Цей артефакт, об’єкт релігійний, яскраво демонструє “матеріалізовану” джайнівську ідею про “безтілесність” звільнених душ та відсутність зв’язку їх із матеріальним світом, “світом речей” і “речовізму”.

Цікавий виступ індолога Є. Ваніної (Інститут сходознавства РАН) висвітлював традиції наметів і шатер при дворі могольського імператора. Є. Ваніна підкреслює практичне (необхідність імператору та двору постійно пересуватися теренами держави), культурне, політичне і символічне значення подібної пересувної наметової столиці Великих Моголів. Другий свій виступ Є. Ваніна присвятила незвичайному артефактові – механічній іграшці майсурського правителя Тіпу Султана, який відзначився запеклим опором англійцям (механічна іграшка зображує тигра, що загризає людину в мундирі, схожому на британський), та її долі “пристосування” вже в нових господарів, англійців, після поразки і загибелі Тіпу, коли іграшка стала екзотичним символом перемоги імперії над майсурцями.

Інші доповідачі порушували питання релігійного символізму й одночасно “матеріальності” (“вещественности”) різних речей (кремаційного попелу, індуїстських статуй) крізь віки до сьогодні (О. Вечеріна (Федеральний інститут медіації), О. Дубянський (Інститут країн Азії та Африки МДУ імені М. В. Ломоносова)). Прозвучала низка змістовних доповідей, присвячених предметам європейського походження в контексті англо-сикхських відносин (К. Демічев, Російська академія народного господарства й державної служби), “індійському речовізму” в мові та побуті сучасної Великобританії (М. Кузіна, Московський державний педагогічний університет), екіпіруванню сюрвеєрів у ході топографічного й тригонометричного обстеження Центральної Індії у другій половині XVIII – першій третині XIX ст. (С. Сидорова, Інститут сходознавства РАН), естетиці та прагматиці браслетної культури в Індії (І. Газієва, Російський державний гуманітарний університет), соціальній, політичній і релігійній символіці каменю (dhuṅgo) у традиційному Непалі (Д. Марков, Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України) та іншим, не менш цікавим темам. Життю речей традиційної культури в музейній експозиції присвятила свою доповідь М. Альбеділь (Музей антропології та етнографії ім. Петра Великого (Кунсткамера) РАН).

Всі виступи були дуже цікавими, супроводжувалися оригінальними візуальними презентаціями, що допомагало слухачам по-справжньому зануритися в тематику. Жваві обговорення часто вибухали після майже кожної доповіді, учасники конференції, однак, ще мали можливість поділитися думками на круглому столі, який відбувся в стінах Інституту сходознавства РАН вже після завершення секцій конференції.

Д. Є. Марков